

Тема 3

Грошовий ринок

ПЛАН

1. Суть та структура грошового ринку
2. Суб'єкти та об'єкти грошового ринку
3. Попит на гроші
4. Пропозиція грошей
5. Рівновага на грошовому ринку

1. Суть та структура грошового ринку

Грошовий ринок

це сукупність усіх грошових ресурсів країни, що постійно переміщуються під впливом попиту та пропозиції з боку різних суб'єктів економіки .

Функції грошового ринку

- мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів;
- розподіл акумульованих вільних коштів між численими кінцевими споживачами;
- прискорення обороту капіталу, що сприяє активізації економічних процесів у державі;
- забезпечення умов для мінімізації фінансових ризиків.
- балансування попиту і пропозиції грошей

Класифікація грошового ринку

Залежно від призначення та ліквідності фінансових активів

Ринок грошей

- **Ринок короткострокових позик**
- **Ринок короткострокових фінансових активів**

Ринок капіталів

- **Ринок цінних паперів**
- **Ринок середньо - і довгострокових позик**

Основні сектори ринку грошей

- **Міжбанківський ринок** - обслуговує угоди з приводу короткострокових (незабезпечених) кредитів, за допомогою яких комерційні банки можуть балансувати поточну ліквідність
- **Відкритий ринок** – купівля та продаж цінних паперів (короткострокових зобов'язань держави) Центральним банком

Міжбанківський ринок

- тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів.
- Найпоширенішими строковими депозитами на міжбанківському ринку є строкові депозити на 1, 3, 6 місяців.
- Максимальний термін -1,2 роки (інколи до 5 років).

Відкритий ринок

- **Забезпечує купівлю-продаж цінних паперів (короткострокових зобов'язань держави) центральними банками.**
- **Сприяє збалансуванню попиту і пропозиції грошей та формуванню ринкової ставки відсотка.**

Основні суб"єкти ринку грошей

- Держава
- Банки
- Спеціалізовані фінансово-кредитні установи
- Посередницькі організації
(позабіржові маклери, ділінгові контори, облікові дома тощо)

Основні інструменти ринку грошей

- Облігації
- Скарбницькі векселі
- Комерційні векселі
- Депозитні сертифікати
- Бони
- Банківські акцепти

Ринок капіталів виконує такі функції

- створює великі грошові фонди.**
- трансформує грошові кошти в позичковий капітал,**
- покриття бюджетного дефіциту,**
- фінансування частини житлового будівництва тощо.**

Інструменти ринку капіталів

- банківська позика;
- акції;
- облігації;
- фінансові деривативи;
- комерційні папери.

За видами фінансових активів

- **кредитний ринок** (ринок позикового капіталу),
- **ринок цінних паперів** (фондовий ринок),
- **ринок дорогоцінних металів:**
- **валютний ринок**
- **ринок фінансових послуг** влючає операції щодо мобілізації й переміщення фондів фінансових ресурсів із вільного обігу в інвестиційні сфери.

За організаційними формами

- **Організований (біржовий)**
- **Неорганізований (позабіржовий)
ринок**

За регіональною ознакою

- **Місцевий ринок**
- **Регіональний ринок**
- **Національний ринок**
- **Світовий ринок**

За умовами реалізації операцій

- Ринок з негайною реалізацією умов операції
- Ринок з реалізацією умов операції в майбутньому

За умовами обертання фінансових інструментів

- **Первинний ринок**
- **Вторинний ринок**

2. Суб'єкти та об'єкти грошового ринку

Об'єкти відносин на грошовому ринку

грошово-кредитні ресурси та цінні папери, за допомогою яких реалізуються відносини між продавцями і покупцями грошей.

Об'єкти грошового ринку

- грошово-кредитні ресурси,**
- цінні папери**
- фінансові послуги.**

Фінансові інструменти

це різноманітні фінансові документи, які обертаються на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на ринку.

За окремими видами фінансових ринків

- **інструменти грошового ринку та ринку позичкових капіталів** — гроші, грошові сурогати, розрахункові документи, цінні папери, які обертаються на грошовому ринку та ринку позичкових капіталів;
- **інструменти ринку цінних паперів** — різноманітні цінні папери, що обертаються на цьому ринку (склад цінних паперів за їх видами, особливостями емісії та обігу затверджується відповідними нормативно-правовими актами);
- **інструменти валютного ринку** — іноземна валюта, розрахункові валютні документи, а також окремі види цінних паперів, які обслуговують цей ринок;
- **інструменти страхового ринку** — страхові послуги, які пропонуються на продаж (страхові продукти), а також розрахункові документи та окремі види цінних паперів, які обслуговують цей ринок;
- **інструменти ринку золота** {срібла, платини) та дорогоцінного каміння — названі види цінних металів та каменів, які купують з метою формування фінансових резервів і тезаврації, а також розрахункові документи і цінні папери, що обслуговують цей ринок;
- **інструменти ринку нерухомості** — цінні папери та документи, що засвідчують право власності на той чи інший вид нерухомості.

Залежно від пріоритетної значимості

- *первинні фінансові інструменти* (фінансові інструменти першого порядку); як правило, цінні папери, що характеризуються їх випуском в обіг первинним емітентом і підтверджують прямі майнові права або відносини кредиту (акції, облігації, чеки, векселі і т. ін.);
- *вторинні фінансові інструменти*, або деривативи (фінансові інструменти другого порядку), — виключно цінні папери, що підтверджують право або зобов'язання їх власника купити чи продати первинні цінні папери, які обертаються, валюту, товари або нематеріальні активи на попередньо визначених умовах у майбутньому періоді. їх використовують для проведення спекулятивних фінансових операцій та страхування цінового ризику ("хеджування"). *Залежно від складу первинних фінансових інструментів або активів, відповідно до яких вони випущені в обіг, деривативи поділяють на фондові, валютні, страхові, товарні і т. ін. Основними видами деривативів є опціони, свопи, ф'ючерсні і форвардні контракти.*

За гарантованістю рівня дохідності

- **фінансові інструменти з фіксованим доходом** — фінансові інструменти з гарантованим рівнем дохідності при їх погашенні (або протягом періоду їх обігу) незалежно від кон'юнктурних коливань ставки позикового процента (норми прибутку на капітал) на фінансовому ринку;
- **фінансові інструменти з невизначеним доходом** — фінансові інструменти, рівень дохідності яких "може змінюватися залежно від фінансового стану емітента (прості акції, інвестиційні сертифікати) або у зв'язку зі зміною кон'юнктури фінансового ринку (боргові фінансові інструменти з плаваючою процентною ставкою, "прив'язаною" до встановленої облікової ставки, курсу певної "твердої" іноземної валюти тощо).

За рівнем ризику

- **безризикові**— державні короткострокові цінні папери, короткострокові депозитні сертифікати найбільш надійних банків, "тверда" іноземна валюта, золото та інші цінні метали й каміння, придбані на короткий період;
- **з низьким рівнем ризику** — короткострокові боргові фінансові інструменти, що обслуговують ринок грошей, виконання зобов'язань за якими гарантовано стійким фінансовим станом і надійною репутацією позичальника (характеризується терміном "першокласний позичальник");
- **з помірним рівнем ризику** — рівень ризику за якими приблизно дорівнює середньоринковому;
- **з високим рівнем ризику** — рівень ризику за якими суттєво перевищує середньоринковий;
- **з дуже високим рівнем ризику ("спекулятивні")** — ті, що використовуються для здійснення найбільш ризикованих спекулятивних операцій на фінансовому ринку (акції "венчурних" (ризикових) підприємств; облігації з високим рівнем процента, емітовані підприємством, що перебуває в кризовому фінансовому стані; опціонні та ф'ючерсні контракти тощо).

За термінами обігу

- **короткострокові фінансові інструменти** (з періодом обігу до одного року). Цей вид фінансових інструментів є найбільш численним і має обслуговувати операції на ринку грошей;
- **довгострокові фінансові інструменти** (з періодом обігу більше одного року), у тому числі так звані безстрокові фінансові інструменти, кінцевий термін погашення яких не встановлено (наприклад акції). Вони обслуговують операції на ринку капіталу.

За характером фінансових зобов'язань

- **інструменти, за якими не виникають зобов'язання** — валютні цінності, золото тощо;
- **боргові фінансові інструменти** — які, зобов'язують боржника погасити в передбачені терміни їхню номінальну вартість і сплатити додаткову винагороду у формі процента (облігації, векселі, чеки тощо
- **пайові фінансові інструменти**, які підтверджують право їх власника на частку (пай у статутному фонді їх емітента) і на отримання відповідного доходу (акції, інвестиційні сертифікати тощо).

Суб'єкти грошового ринку

юридичні та фізичні особи, які здійснюють операції купівлі-продажу грошей.

Основні фінансові посередники

- Банки
- Лізингові компанії
- Інвестиційні компанії
- Страхові компанії
- Пенсійні компанії

Операції купівлі-продажу грошей

Суб'єкти, що здійснюють продаж грошей:

- сімейні господарства;
- фірми;
- структури державного управління

Суб'єкти, що здійснюють посередницькі операції:

- банки;
- інвестиційні, фінансові, і страхові фонди;
- пенсійні фонди;
- кредитні товариства тощо

Суб'єкти, що здійснюють купівлю грошей:

- сімейні господарства;
- фірми;
- структури державного управління

Суб'єкти грошового ринку залежно від здійснюваних операцій

В умовах ринкової економіки виникає дві протилежні ситуації в потоках грошей

Домашні

господарства

витрачають коштів

менше ніж

отримують , тобто у

них з'являються

заощадження

ФІРМИ

витрачають коштів

більше ніж

отримують власних,

тобто у них з'

являється потреба

позичати гроші,

потреба в інвестиціях

Заощадження

це частина доходів домашніх господарств, яка не використовується на купівлю товарів та послуг, сплату податків та інших боргових зобов'язань.

Взаємозв'язок заощаджень та інвестицій

$$I_p = Z - D_p,$$

I_p – інвестиційні рес., що надходять у розпорядження фірми,

Z – заг. маса заощаджень, що надійшла на гр. ринок,

D_p – сума приросту держ. позик, розміщених на гр. ринку.

Канали руху грошових потоків на грошовому ринку

Канали прямого фінансування –

це канали, якими грошові кошти рухаються безпосередньо від власників до позичальників

Канали непрямого фінансування –

це канали, по яких грошові кошти рухаються від власників заощаджень до позичальників через фінансових посередників.

Пряме фінансування

Капітальне фінансування-

інвестування позичальника в обмін на право участі у власності на цю фірму (продаж акцій)

Фінансування шляхом отримання ПОЗИК-

інвестування в обмін на зобов'язання повернути ці кошти в майбутньому з процентом (продаж облігацій)

3. Попит на гроші

$$MV=PQ$$

Попит на гроші

це сума грошових коштів, необхідна суб'єктам суспільно-економічної діяльності для задоволення споживчих, виробничих потреб та отримання доходів

Джерела сукупного попиту на гроші

- Попит на гроші для
транзакцій**
- Попит на гроші як на
активи**

1. Джерело попиту на гроші для трансакцій

*оплата рахунків або
купівля товарів*

2. Джерело попиту на гроші як на активи

Вкладення
грошей в
ліквідні активи

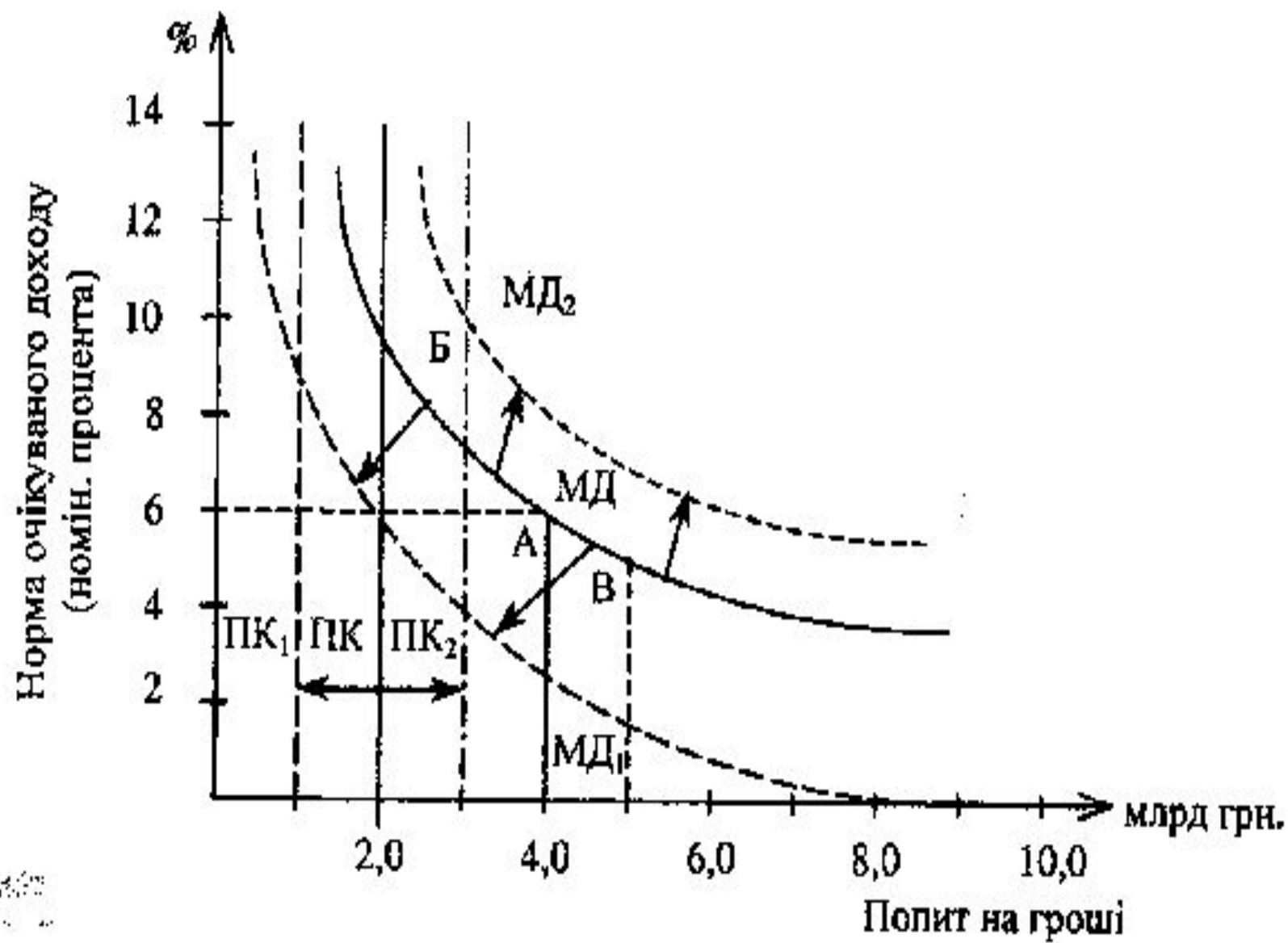

Рис. 3.4. Графік кривої політи на гроші

Класичні чинники попиту на гроші

- реальний обсяг ВВП;
- середній рівень цін;
- рівень очікуваного доходу на альтернативні грошам активи;
- обсяг багатства;
- рівень інфляції;

Види руху кривої попиту

- **переміщення самої кривої попиту** - що свідчить про еластичність попиту на гроші від номінального обсягу валового продукту;
- **рух точки попиту по його кривій** - що свідчить про еластичність попиту на гроші від процента та інших очікуваних доходів на активи

Чинники попиту на гроші в Україні

- Інфляційні очікування та ризики втрат від зберігання грошей.
- Високий рівень інфляції провокує зростання номінального процента.
- Недостатній розвиток ринку цінних паперів та ринку банківських послуг.
- Структура багатства,
- Рівень доходів та споживання

Основні види попиту на гроші

Номінальний попит

кількість грошей, яка
необхідна
економічним агентам
для задоволення
особистих та
виробничих потреб

Реальний попит

величина грошових
залишків, визначена
з урахуванням їхньої
купівельної
спроможності

Реальні грошові залишки

Номінальні грошові залишки

Рівень цін

ЧИННИКИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ НОМІНАЛЬНИЙ ТА РЕАЛЬНИЙ ПОПИТ НА ГРОШІ

Показник	Зростання цін	Зростання реальних доходів	Зростання процентної ставки
Номінальний попит	Збільшує	Збільшує	Зменшує
Реальний попит	Не змінює	Збільшує	Зменшує

**Трансмісія
сучасної
грошово-кредитної
політики**

Принципи сучасного монетаризму

1. Приріст грошової маси і приріст номінального доходу = зв'язок прямий.
2. Швидкість обігу грошей має бути незмінною.
3. Виробництво незалежне від грошової політики.
4. Грошова політика пов'язана тільки з інфляцією.
5. Пропозиція грошей відбувається екзогенно (автономно).
6. Державна інтервенція в господарство не бажана.
7. Ціль — постійний низький темп зростання грошей і цін відповідно до обсягів ВВП.

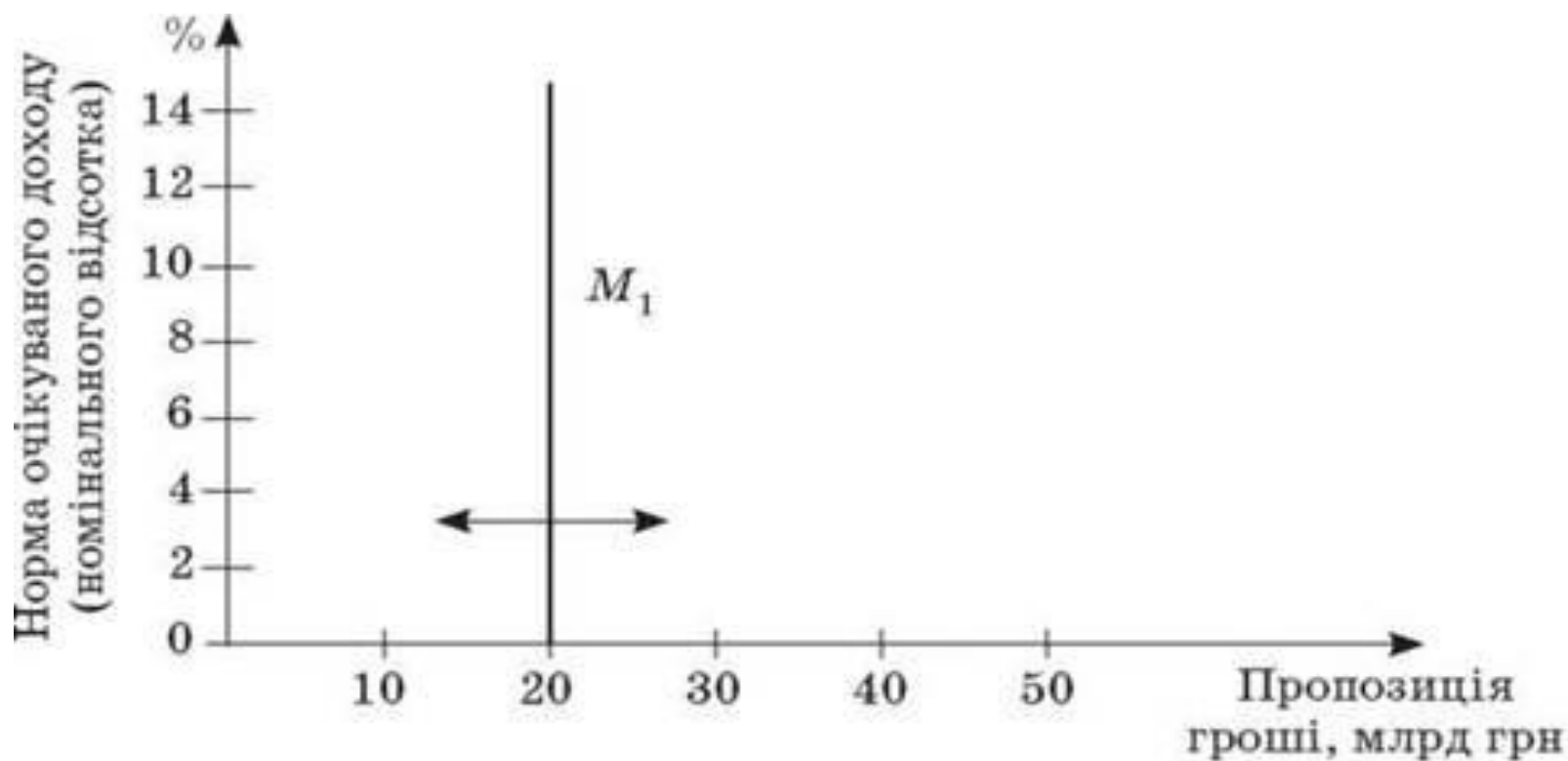
Кейнсіанські теорії

1. Приріст грошей і приріст доходу = зв'язок непрямої.
2. Гроші - процентні ставки – інвестиції - виробництво.
3. Зміна цін диктує інституційну залежність.
4. Державна інтервенція необхідна.
5. Цілі = зростання виробництва, зайнятість, позиція міжнародного платіжного балансу.

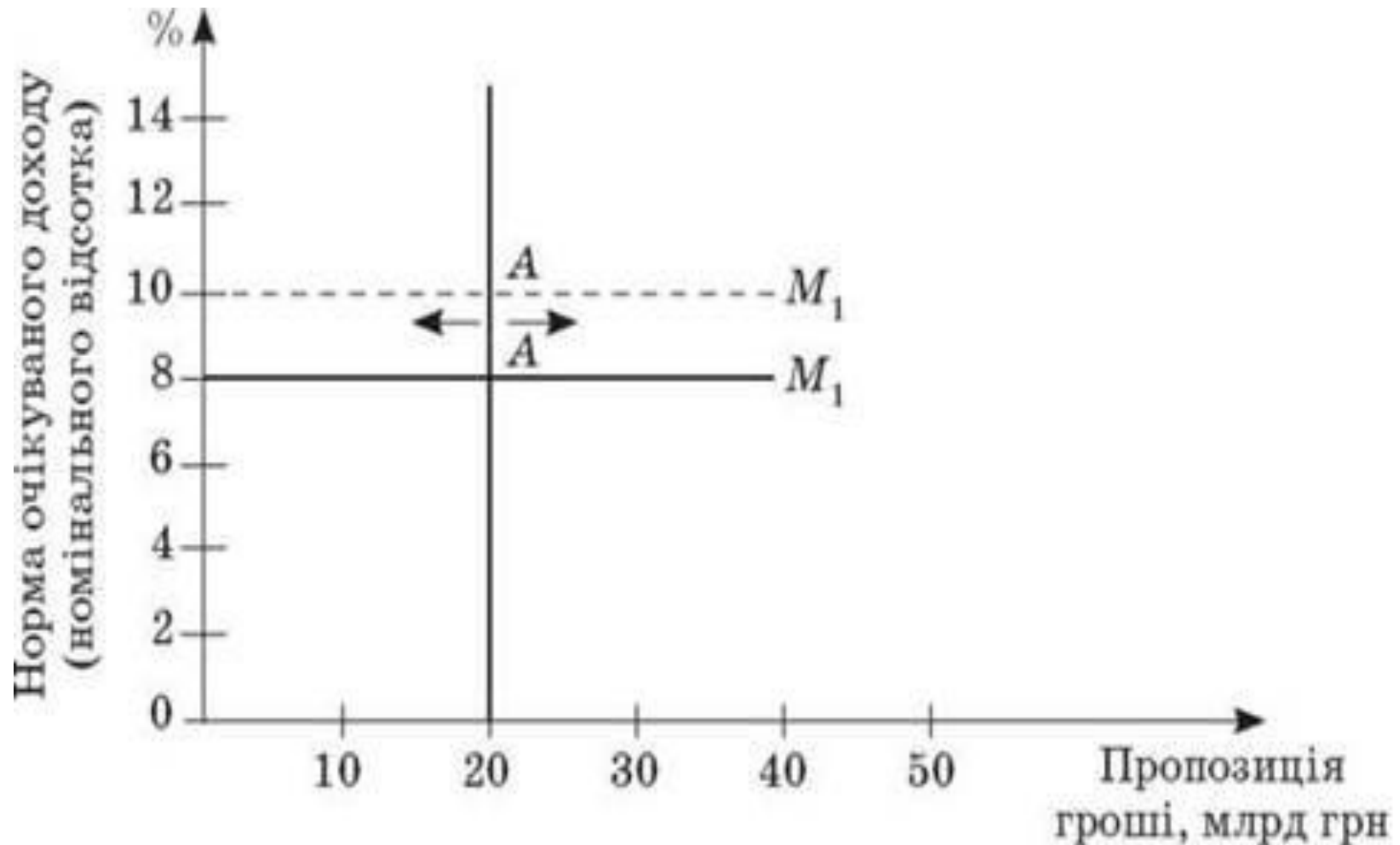
4. Пропозиція грошей

це бажання економічних суб'єктів
позичити певну (суму) частину власних
грошових коштів заради отримання
доходів

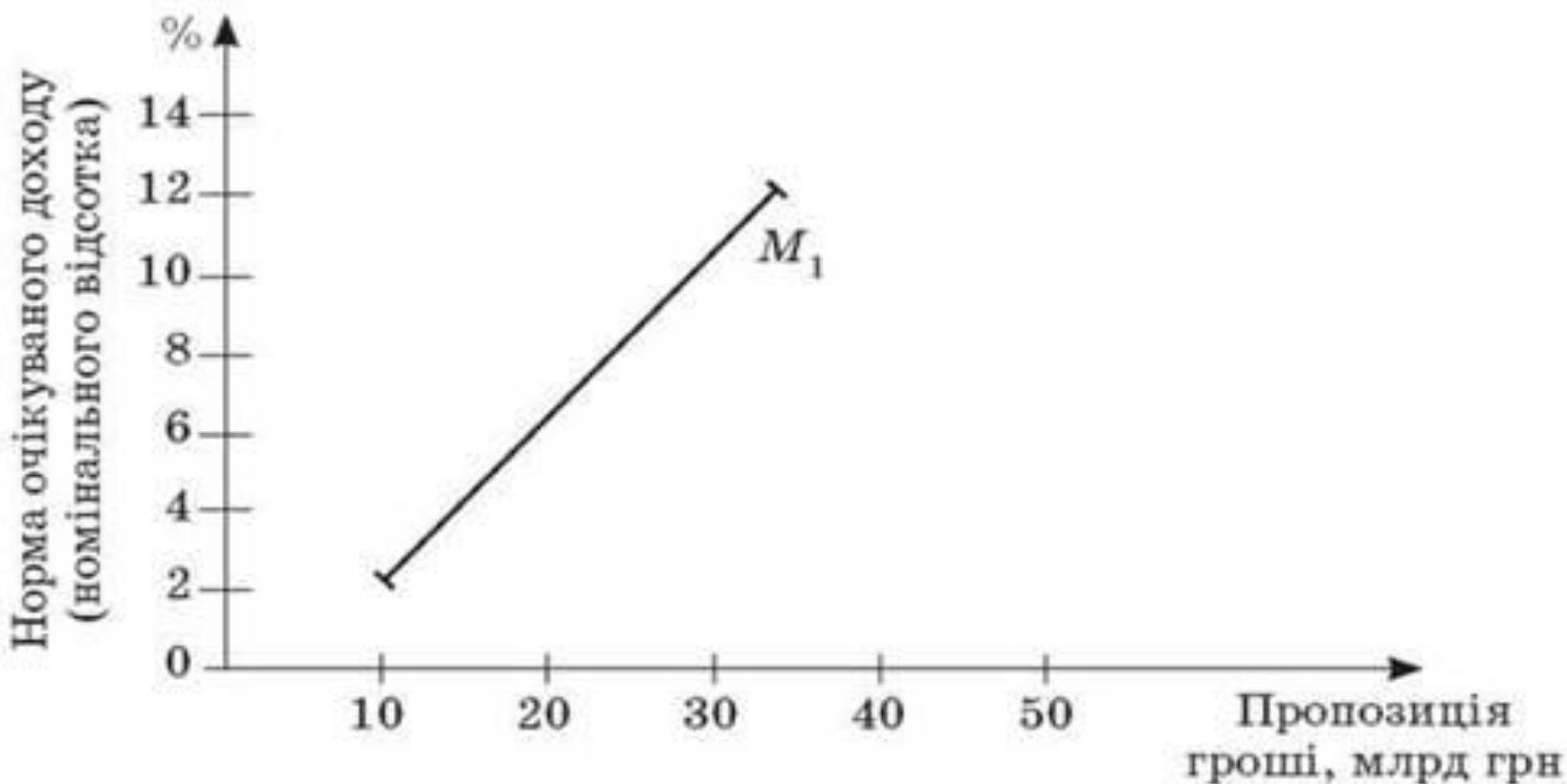
Крива пропозиції грошей у разі орієнтації монетарної політики на підтримання маси грошей в обороті на незмінному рівні

Крива пропозиції грошей у разі орієнтації монетарної політики на підтримання відсоткової ставки на незмінному рівні

Крива пропозиції грошей у разі орієнтації монетарної політики на одночасну зміну маси грошей і відсоткової ставки

Теоретичне обґрунтування пропозиції грошей у відкритій економіці, що визначено у класичній формулі Д. Рікардо має вигляд:

$$M=D+R$$

де **M** - пропозиція грошей у відкритій економіці;

D - внутрішня депозитна емісія;

R - емісія грошей, що забезпечується валютними резервами .

D

кількість національних грошей, яка утворюється комерційними банками, виходячи з їхнього депозитного потенціалу і потреб господарських агентів у кредитах.

R

виражає сальдо платіжного балансу країни, а водночас взаємодію внутрішнього грошового ринку з валютними резервами.

Економічні важелі формування грошової пропозиції

- Грошова база**
- банківські резерви**
- грошово-кредитний мультиплікатор**

**Пропозиція грошей (Мп)
прямо пропорційна грошовій базі (Мб)
і залежить від величини грошового
мультиплікатора (т):**

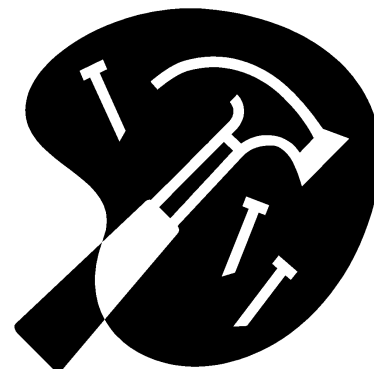
$$**M_p = M_b \cdot t**$$

Чинники зміни коефіцієнта мультиплікатора

- *Зміна норми обов'язкового резервування викликає протилежну за напрямом зміну коефіцієнта*
- *Зміна облікової ставки.*
- *Зміна ринкової процентної ставки.*
- *Зміна процентних ставок за депозитами до запитання*
- *Зміна багатства.*
- *Тінізація підпр. діяльності.*
- *Низький стан довіри до банків, банківська паніка.*

Грошова база

консолідує
показник резервних
грошей банківської
системи, на основі
якого через
грошовий
мультиплікатор
формується
пропозиція грошей

Структура грошової бази

- суми готівки в обігу
- готівка в сейфах (залишки в касах банків)
- резерви комерційних банків, що перебувають на рахунках у центральному банку

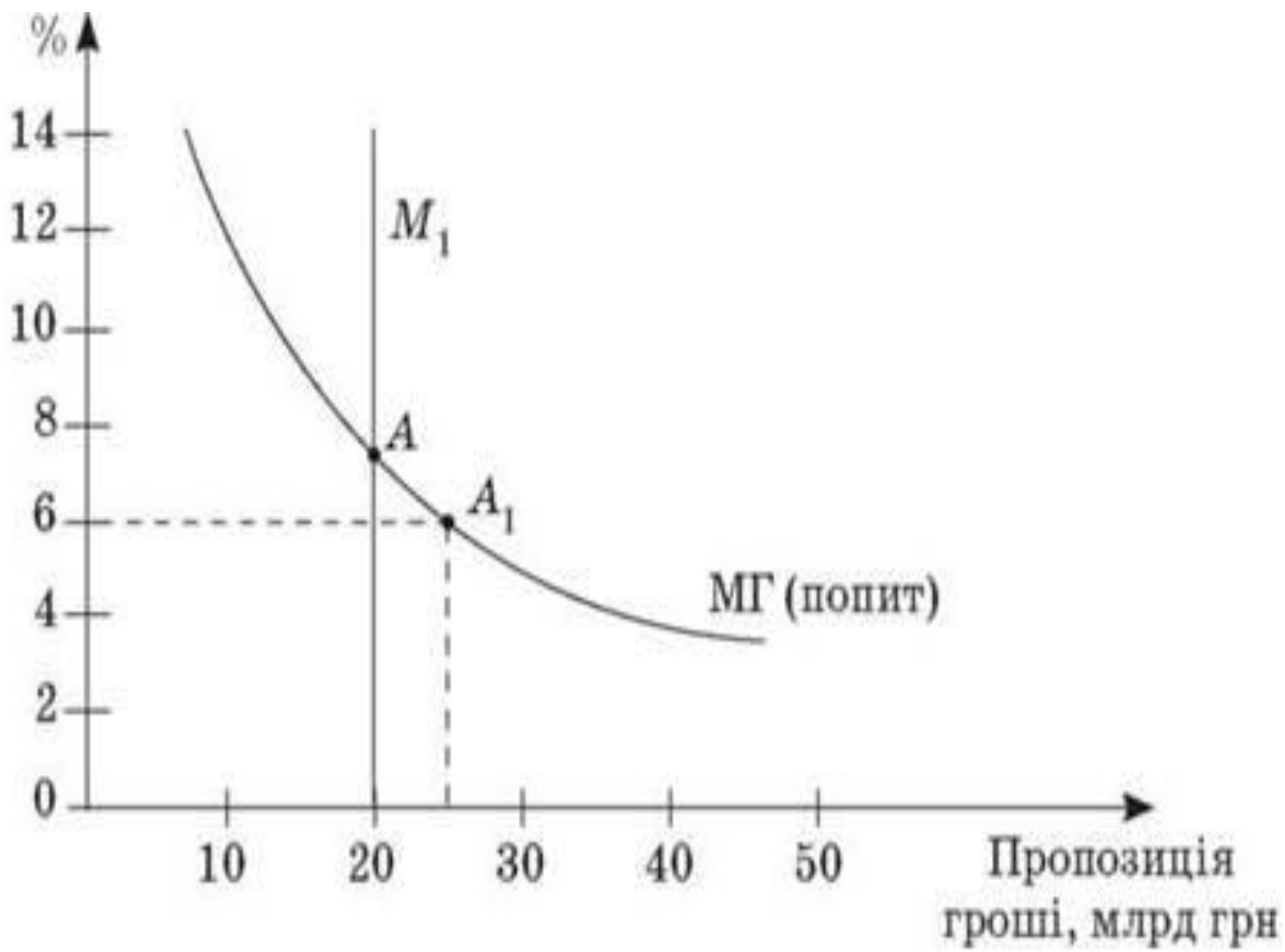
Грошовий мультиплікатор (τ)

- величина множника (коефіцієнта), на яку збільшується кількість грошей в обігу внаслідок операцій на монетарному ринку
- Залежить від співвідношення суми готівки до депозитів (M_0 / D) і норми ефективного резервування R / D

5. Рівновага на грошовому ринку

Принципово важливою функцією грошового ринку є забезпечення *рівноваги* між попитом і пропозицією грошей, за якого $MS=MD$

Норма очікуваного доходу
(номінального відсотка)

На практиці на грошовому ринку постійно виникають коливання двох типів

- коливання, пов'язані з початковою нерівновагою грошового ринку;
- коливання, пов'язані зі зміною рівноваги.

Якщо процентна ставка не відповідає рівноважному рівневі досягнення рівноваги відбувається за допомогою процентної ставки, зміна рівня якої змушує економічних агентів змінювати структуру портфеля своїх активів.

При низькому рівні %

виникає надлишковий попит на гроші, який усувається економічними агентами за допомогою продажу облігацій. Колективний продаж облігацій спричиняє збільшення пропозиції облігацій на ринку і, таким чином, падіння їхньої ринкової ціни. Оскільки зниження ринкової ціни облігацій супроводжується зростанням процентної ставки, то зміна структури портфеля триватиме доти, поки бажаний рівень зберігання грошей не відповідатиме пропозиції грошей при рівноважній процентній ставці.

При високому рівні %

виникає надлишкова пропозиція грошей, яка використовується економічними агентами на купівлю облігацій.

Підвищений попит на облігації веде до зростання їхньої ринкової ціни.

Спричинене зростанням ринкової ціни облігацій зниження процентної ставки триватиме доти, доки при рівноважній процентній ставці попит на гроші не відповідатиме кількості грошей, що пропонується банківською системою.

Коливання рівноважних значень процентної ставки пов'язані зі змінами екзогенних змінних грошового ринку: рівня доходу та пропозиції грошей.

Зростання рівня доходу підвищує попит на гроші та рівноважну процентну ставку.

Підвищення пропозиції грошей, навпаки, спричиняє її зниження.

При зміні рівноважної %

- Підвищення пропозиції грошей приводить до того, що в початковому положенні рівноваги виникає надлишкова пропозиція грошей.
- Цей тимчасовий надлишок грошей усувається економічними агентами за рахунок підвищення попиту на облігації.
- Купівля облігацій, що супроводжується зростанням їхньої ринкової ціни, триває до тих пір, поки процентна ставка не відповідатиме новій, нижчій рівноважній ставці процента.
- Підвищення пропозиції грошей, яке відбувається в ситуації “частки ліквідності”, не спричиняє зниження процентної ставки внаслідок мінімальної альтернативної вартості зберігання грошей.

- Зростання доходу в умовах незмінної пропозиції грошей підвищує попит на гроші і, таким чином, спричиняє появу надлишкового попиту на гроші в початковому положенні рівноваги. Надлишковий попит на гроші задовольняється економічними агентами за допомогою продажу облігацій або позичок у комерційних банків. Збільшення попиту на позики сприяє зростанню процентної ставки.
- Аналогічно і продаж облігацій триватиме доти, доки процентна ставка не зросте до рівня, що відповідає новій рівновазі.

Монетаристами опрацьовано декілька теоретичних моделей встановлення грошової рівноваги на основі взаємодії

- грошової маси,
- реальних доходів
- норми процента .